

УДК 339.137.22

ПАВЛОВА Олена Миколаївна

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки підприємництва та маркетингу

Волинський національний університет імені Лесі Українки

ORCID ID: 0000-0003-2583-9593

e-mail: pavlova.olena@vnu.edu.ua

ПАВЛОВ Костянтин Володимирович

доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки підприємництва та маркетингу

Волинський національний університет імені Лесі Українки

ORCID ID: 0000-0003-2583-9593

e-mail: pavlovkv@icloud.com

ОМЕЛЬЧУК Богдан Володимирович

аспірант кафедри економіки, підприємництва та маркетингу

Волинський національний університет імені Лесі Українки

ORCID ID: 0000-0001-7087-2179

КУЧЕРЯВА Олена Юріївна

магістр кафедри економіки, підприємництва та маркетингу

Волинський національний університет імені Лесі Українки

ORCID ID: 0000-0003-1372-3235

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ЯК ЧИННИКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ

З постійним удосконаленням якості життя людей, а також загостренням конкуренції на внутрішньому та зовнішньому ринках, якість і безпека сільськогосподарської продукції стикається з новими викликами. Тільки конкурентоспроможні підприємства можуть виробляти продовольчу продукцію у відповідності до вимог міжнародних стандартів, та зможуть використати переваги міжнародного співробітництва в інвестуванні, кредитуванні, сертифікації, страхуванні, науково-технічному забезпеченні сільськогосподарського виробництва та реалізації продовольчих товарів. В статті узагальнено поняття: «система управління якістю», визначено фактори, які впливають на рівень якості продукції, подано пропозиції. Проаналізовано загальні принципи та положення найбільш розповсюджених систем управління якістю на основі міжнародних стандартів, які рекомендовано впроваджувати в діяльності аграрних підприємств. Визначено необхідність та переваги впровадження системи управління якістю (НАССР – Hazard Analysis and Critical Control Points) як інструменту виробництва якісної аграрної продукції. Застосування системи менеджменту безпеки харчових продуктів на базі ідеї (НАССР – Hazard Analysis and Critical Control Points) надає підприємству можливість: надати гарантії виробництва безпечного продукту за рахунок безперервного контролю на всіх етапах виробництва; якісно керувати всіма критичними чинниками, що загрожують безпеці харчової продукції – усувати, мінімізувати чи запобігати їх виникненню; надавати гарантії, що харчова продукція є безпечною на момент її споживання; гарантувати належні санітарні умови виробництва у відповідності до міжнародних нормам; забезпечити відповідність законодавчим та нормативним вимогам щодо безпеки харчової продукції; утвердити довіру споживачів, партнерів та органів влади до продукції, яка виробляється і тим самим підвищити імідж підприємства; збільшити відповідальність працівників за випуск безпечної продукції та забезпечити залучення всіх

працівників підприємства до формування ефективної системи менеджменту якості продукції. Ефективне управління якістю – це комплексний та систематичний процес управління, який здійснюється на основі чіткого дотримання принципів управління якістю, при мінімальних витратах та максимальному результаті. Останнє особливо важливо, тому що ефективність управління визначається його результативністю та максимальною віддачею діяльності при мінімальних витратах на організаційні, економічні, технічні, кадрові, соціальні заходи та збалансування всього комплексу факторів, що впливають на формування та забезпечення якості продукції. Розробка, сертифікація та підтримка системи управління якістю у стані дієздатності є одним із стратегічних напрямів діяльності господарюючих суб'єктів, що значно підвищує їхню результативність, економічну ефективність та конкурентоспроможність на вітчизняному та світовому ринку. Для забезпечення відповідної конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції на ринках необхідно постійно стежити підвищення її якості.

Ключові слова: управління якістю, якість продукції, конкурентоспроможність продукції, аграрна галузь, безпека харчової продукції, стандартизація

JEL classification: J10; I31

DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2022.4.193.201>

1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Розробка, сертифікація та підтримка системи управління якістю у стані дієздатності є одним із стратегічних напрямів діяльності господарюючих суб'єктів, що значно підвищує їхню результативність, економічну ефективність та конкурентоспроможність на вітчизняному та світовому ринку. Важлива роль при формуванні ефективної методологічної бази управління якістю продукції належить принципам як основним правилам побудови дієвого механізму організації виробництва продукції, що відповідає встановленим вимогам якості та безпеки. При цьому управління якістю продукції у сільському господарстві має опосередкований характер, так як об'єктом управління є фактори та умови, що впливають на формування тих чи інших споживчих та технологічних властивостей, що ускладнює цей процес.

На нашу думку, особливість управління якістю продукції в Україні полягає в тому, що ця проблема має не суто технічний, а більше організаційний, управлінський та психологічний характер.

2. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблему формування конкурентоспроможної системи управління якістю

продукції аграрних підприємств України досліджували такі вчені, як С.М. Безродна, А.М. Должанський, Г.М. Гриценко, В.Р. Купчак, В.В. Лагодієнко, В.О. Лаготюк, О.М. Стрішенець, Н.В. Решетило, Р.В. Романюк та ін [1-5]. Незважаючи на те, що багато вчених досліджували це питання, воно залишилося не до кінця вивченим та потребує подальших досліджень.

3. ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Основною причиною необхідності поглибленого вивчення зазначеної проблеми є зміни на вітчизняних аграрних підприємствах, викликані війною та пандеміями COVID.

4. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є дослідження формування системи управління якістю як чинника конкурентоспроможності продукції підприємств аграрної галузі України.

5. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБҐРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Проблема якості продукції – один з ключових факторів, що впливають на рівень, соціальної, економічної та екологічної безпеки. Якість є комплексним поняттям, яке

описує ефективність всіх сторін діяльності підприємства: виробництва, маркетингу, розробку стратегії, кадрове та економічне планування діяльності підприємства, тощо. Становлення ринку якісного та безпечного продовольства є найважливішим стратегічним завданням національної економіки [6].

Необхідність конкретних дій у цьому напрямі обумовлена доцільністю застосування якісного сучасного підходу до організації екологічно безпечного промислового та сільськогосподарського виробництва, збереження здоров'я населення та найкращого задоволення його потреб у продуктах харчування.

Якість продукції стала ключовим чинником успішної господарської діяльності фірм, а зростання її рівня є однією з форм конкурентної боротьби, засобом утримання і завоювання позицій на ринку. Підвищення рівня якості продукції є особливо важливим чинником для вітчизняних товаровиробників, оскільки лише продукція високої якості зможе гідно конкурувати на ринку [3].

Варто зазначити, що підвищення рівня якості призводить до підвищення попиту на продукт і збільшенню очікуваного прибутку завдяки зростанню обсягів продажів.

На міжнародному ринку якісною можна вважати ту продукцію, яка виробляється у відповідності до встановлених стандартів. Успіх сучасних європейських підприємств

показує видимі переваги запровадження актуальних систем управління. Вимоги до цих систем зазвичай затверджені міжнародними стандартами: система екологічного менеджменту на підприємстві – ISO 14000; система якості – ISO серій 9000; система управління безпекою в ланцюгу постачань – ISO 28000; система менеджменту охорони здоров'я та безпеки персоналу – OHSAS 18000; система управління безпекою харчової продукції – ISO 22000:2005 (HACCP – Hazard Analysis and Critical Control Points); система менеджменту соціальної відповідальності – SA 8000 та інші. Перераховані системи досить подібні в організаційному аспекті, проте мають чіткі відмінності, що стосуються сутності та призначення.

Аби досягти успіху в управлінні підприємством та забезпечити його ефективне функціонування, стійке безперервне дотримання прав і гарантування задоволеності споживачів від отримання якісного продукту, застосовується система менеджменту якості, що створена відповідно до міжнародних стандартів ISO серії 9000. Вона є дієвим механізмом управління, який сприяє ефективному розвитку та функціонуванню за умов жорсткої конкуренції. Визначено вісім принципів менеджменту якості, які управлінці можуть використовувати для підвищення показників діяльності організації [7] (табл. 1).

Таблиця 1

Принципи стандартів серії ISO 9000*, [7]

Принцип	Сутність
Клієнтоорієнтованість	Підприємство залежне від споживачів, їх потреб та очікувань
Лідерство керівництва	Керівництво встановлює єдність цілі та напрямів діяльності
Залученість працівників	Використання можливостей персоналу на всіх рівнях дає можливість підприємству досягнути визначених цілей
Процесний підхід	Необхідний результат досягається швидше, якщо діяльністю та відповідними ресурсами керують як процесом
Системний підхід до управління	Дослідження менеджменту як складної єдиної системи взаємопов'язаних процесів
Постійне покращення	Постійне поліпшення діяльності підприємства в цілому варто розглядати як її незмінну мету
Прийняття рішень на основі перевіреної інформації	Ефективні рішення гуртуються на аналізі великого обсягу даних
Надійні база постачальників	Організація та існуючі постачальники взаємопов'язані, тому створення відносин, заснованих на взаємовигоді, сприяють здатності обох сторін створювати цінності

ISO 9000 – серія міжнародних стандартів, що застосовуються у багатьох країнах та затверджені як національні і використовуються підприємствами будь-яких форм, незалежно від чисельності, обсягу виробництва чи сфери діяльності. В Україні ці стандарти повністю збігаються з національними стандартами серії ДСТУ ISO 9000.

Згідно з визначенням ДСТУ ISO 9000:2007, якість – це ступінь, до якого сукупність власних характеристик задовольняє вимоги. Система управління якістю продукції характеризується ж наступним чином, – це частина системи управління організацією, спрямована на досягнення результатів відповідно до цілей у сфері якості, щоб задовольнити, залежно від обставин, потреби, очікування та вимоги зацікавлених сторін [8].

Особливість управління якістю продукції в аграрній сфері обумовлена тим, що лише частина робочих процесів безпосередньо впливає на якість продукції від початку процесу отримання готового продукту до його реалізації споживачеві, велика частина – опосередковано.

Характеристики факторів, що впливають на економічну конкурентоспроможність та якість сільськогосподарської продукції, за часом їхньої дії, характером впливу та інших умов недостатні. Враховуючи, що якість формується на всіх стадіях виробництва, вважаємо за необхідне в основу класифікації покласти наступне угруповання факторів [2]:

- матеріальні (засоби виробництва);
- особистісні (робоча сила).

До матеріальних умов, необхідних для підвищення якості кінцевої продукції, слід віднести:

- якість матеріально-технічних ресурсів (корми, насіння, добрива та т.п.);
- якість технологічних процесів (своєчасність та точність виконання технологічних операцій);
- технічна оснащеність;
- рівень технічної оснащеності технологічних та закупівельно-збутових операцій, процесів зберігання, переробки (зерна) та первинної обробки (молока) тощо.

Без урахування цих факторів управління якістю буде недосконалим.

До особистісних факторів належать:

- якість робочої сили (кваліфікація, досвід);
- форми поділу, організації та оплати праці.

Важливим елементом, тісно пов'язаним з розподілом, є стимулювання праці працівників, так як воно встановлює залежність між винагородою за працю та рівнем якості праці, роботи та зрештою - продукції.

Значну роль відіграють соціальні фактори, за допомогою яких забезпечується нормальна трудова діяльність та відтворення робочої сили (оплачувані відпустки, у т.ч. у зв'язку з народженням дітей, санаторно-курортне лікування тощо).

Така класифікація дозволяє всі фактори пов'язати в злагоджену систему, що об'єднує не тільки ті з них, які безпосередньо беруть участь у процесі виробництва, а й фактори, що мають опосередкований вплив, прямо не беручи участь у виробництві готового продукту, що дає можливість на будь-якому рівні використовувати дію того або іншого фактору як засобу підвищення якості роботи та продукції. однією з найважливіших складових діяльності з управління якістю на підприємствах є контроль, головне завдання якого – перевірка відповідності продукції або процесу, від якого залежить її якість, встановленим вимогам, виявлення невідповідності та відхилень від нормативів з метою їх усунення та подальшого коригування.

Обираючи стратегію високої якості продукту та беручи за пріоритет поточної діяльності її націленість на конкретного споживача, організація досягає значних успіхів на ринку. Такий підхід направлений на виконання мети підприємства, що гарантує його розвиток та змінює його діяльність водночас зі зміною зовнішнього середовища та кон'юнктури ринку (рис. 1).

Дана стратегія передбачає створення доданої цінності конкретно для споживачів. Це вигідно відрізняє продукцію цієї організації від іншої, а також найповніше задовольняє споживчі запити. Також це забезпечує розвиток на підприємстві системи менеджменту якості (СМЯ), що є складовою управління виробництвом [9].

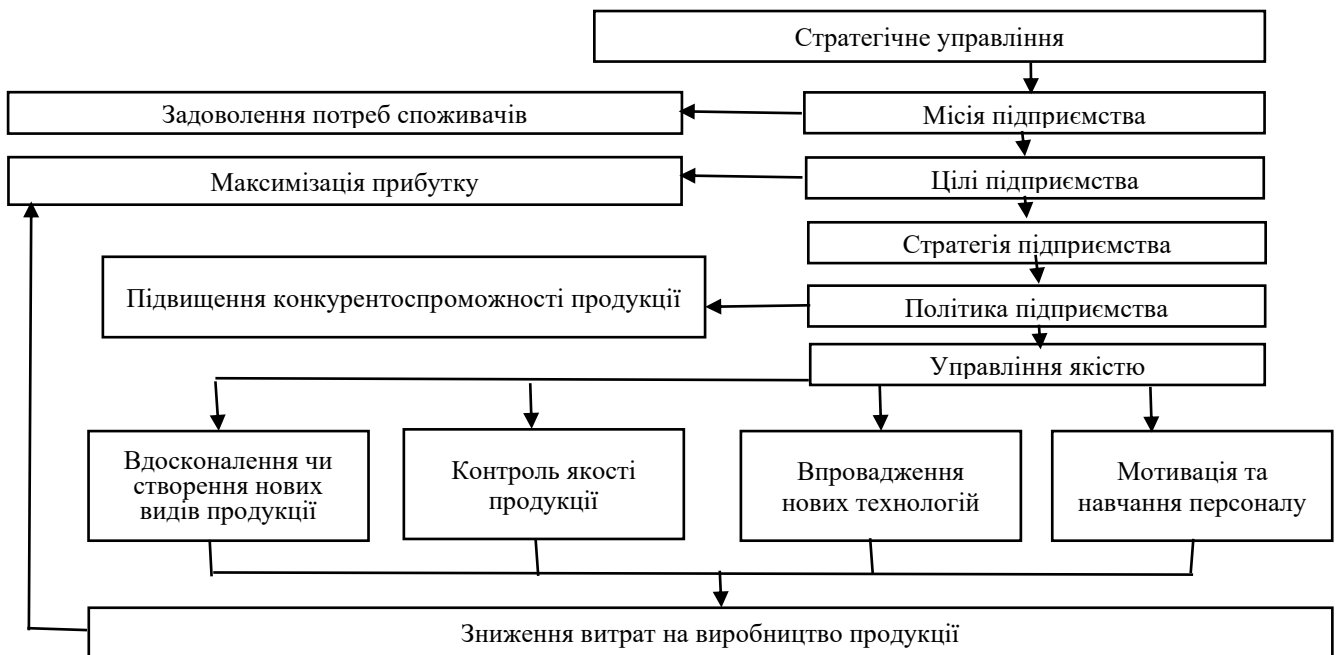

Рис. 1. Управління якістю як елемент стратегічного управління виробництвом, [2, 3, 7]

Як цільовий підсистемі їй притаманні риси, з одного боку, властиві системі управління виробництвом загалом, з іншого – специфічні, які доповнюють загальні фактори управління виробництвом та взаємодіють із ними.

На думку Балановської Т. І., після впровадження та сертифікації систем управління якістю відповідно до міжнародних стандартів ISO серії 9000, на рівні підприємства, так званому мікрорівні, спостерігається збільшення обсягів

виробництва та реалізації продукції вищої якості, що означає потенційне зростання кількості споживачів, відзначається підвищення рівня організації виробничих процесів та поглиблення корпоративної культури (рис. 2) [10].

Зазначимо, що ключову роль у формуванні необхідного рівня конкурентоспроможності продукції відіграє її якість. Цилюрк Г.І. розглядає вплив якості продукції на її конкурентоспроможність наступним чином (рис. 3) [11]:

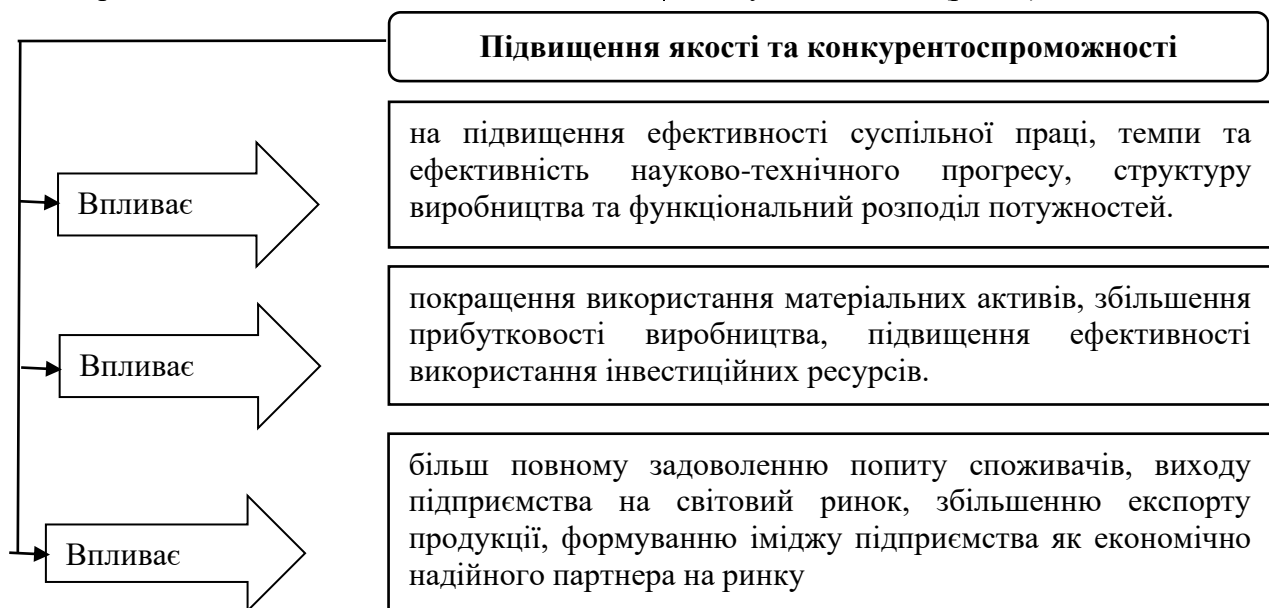
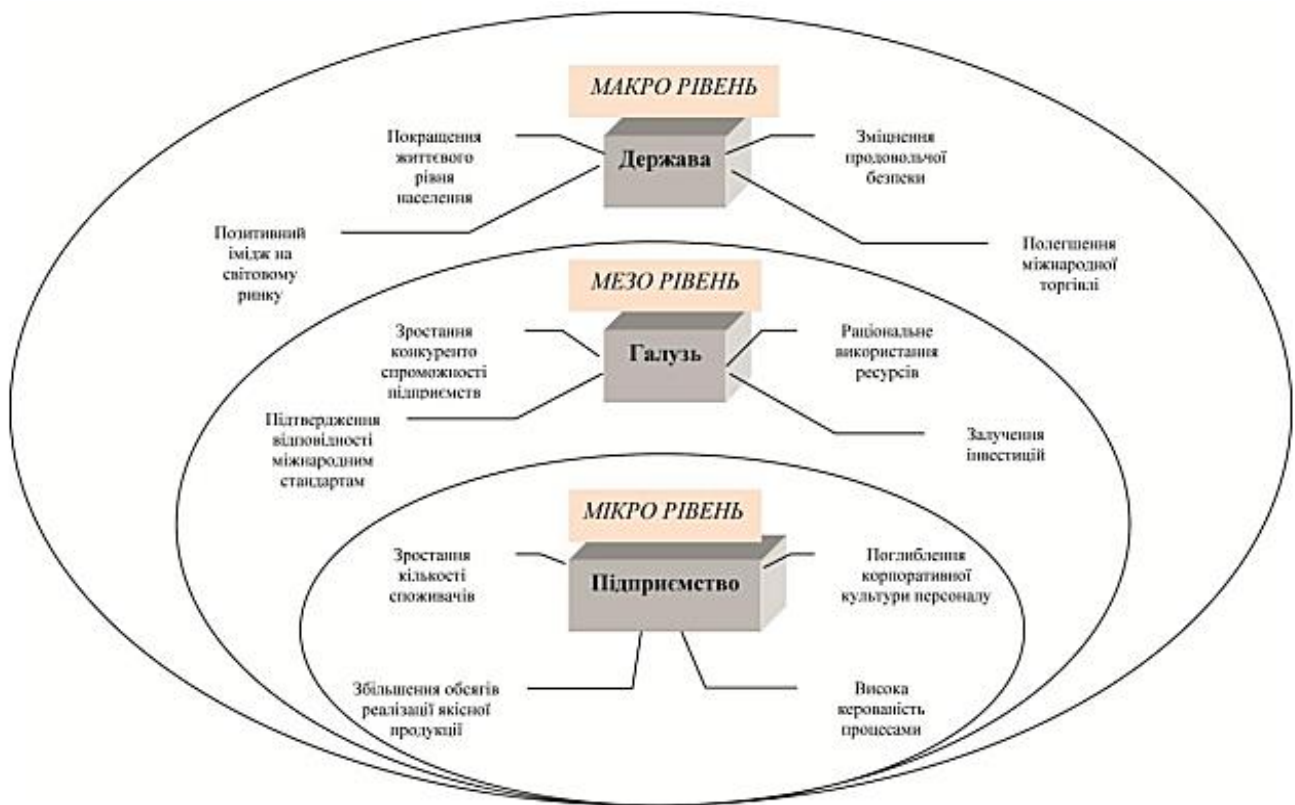

Рис. 3. Вплив якості та конкурентоспроможності продукції на підвищення ефективності діяльності підприємства, [11]

Рис. 2. Переваги від впровадження систем управління якістю на сільськогосподарських підприємствах, [10]

Аби підвищити якість продукції підприємства та ефективність його діяльності, необхідно постійно вдосконалити систему управління якістю. Найбільш дієвим буде впровадження міжнародних систем управління якістю. Якщо організація прагне експортувати свою продукцію, то, в такому разі, доцільніше буде замість вдосконалювання наявних вітчизняних стандартів пристосовувати її до міжнародних стандартів якості [7].

Найбільш використовуваною на українських підприємствах є система управління якістю НАССР – система аналізу небезпечних факторів та контролю критичних точок (НАССР – Hazard Analysis and Critical Control Points). В основі системи лежить оцінка небезпек, які можуть вплинути на харчовий продукт у процесі його виробництва, зберігання, реалізації та використання.

Застосування системи менеджменту безпеки харчових продуктів на базі ідеї (НАССР – Hazard Analysis and Critical Control Points) надає підприємству можливість [12]:

– надати гарантії виробництва безпечного продукту за рахунок безперервного контролю на всіх етапах виробництва;

– якісно керувати всіма критичними чинниками, що загрожують безпеці харчової продукції – усувати, мінімізувати чи запобігати їх виникненню;

– надавати гарантії, що харчова продукція є безпечною на момент її споживання;

– гарантувати належні санітарні умови виробництва у відповідності до міжнародних нормам;

– забезпечити відповідність законодавчим та нормативним вимогам щодо безпеки харчової продукції;

– утвердити довіру споживачів, партнерів та органів влади до продукції, яка виробляється і тим самим підвищити імідж підприємства;

– збільшити відповідальність працівників за випуск безпечної продукції та забезпечити залучення всіх працівників підприємства до формування ефективної системи менеджменту якості продукції.

Підвищення рівня якості продукту – динамічний процес. Продукція мусить безупинно вдосконалюватись і набувати

нових корисних характеристик, аби задовольнити потреби споживача, що так же постійно зростають, адже саме споживач є рушійною силою розвитку системи якості і, водночас, джерелом її фінансування.

Об'єднуючим моментом, з нашої точки зору, в спільному розумінні "якості" для споживача та виробника є відповідність продукції стандартам, які гарантують стабільність у рівні якості виготовленої продукції та наявність очікуваних характеристик, визначених нормативними документами.

6. ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Отже, ефективне управління якістю – це комплексний та систематичний процес управління, який здійснюється на основі чіткого дотримання принципів управління якістю, при мінімальних витратах та

максимальному результаті. Останнє особливо важливо, тому що ефективність управління визначається його результативністю та максимальною віддачою діяльності при мінімальних витратах на організаційні, економічні, технічні, кадрові, соціальні заходи та збалансування всього комплексу факторів, що впливають на формування та забезпечення якості продукції.

Розробка, сертифікація та підтримка системи управління якістю у стані дієздатності є одним із стратегічних напрямів діяльності господарюючих суб'єктів, що значно підвищує їхню результативність, економічну ефективність та конкурентоспроможність на вітчизняному та світовому ринку. Для забезпечення відповідної конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції на ринках необхідно постійно стежити підвищення її якості.

Література

1. Безродна С.М., Лаготюк В.О. Вплив якості на конкурентоспроможність продукції аграрних підприємств. *Агросвіт*. 2016, № 15–16. С. 32–35.
2. Гриценко Г.М., Кендюх Е.И., Величко Н.Н. Система управления качеством продукции на предприятии АПК: теоритический аспект и проблемы становления. *Вестник Алтайского государственного аграрного университета*. 2011. № 8. URL: 2011file:///C:/Users/%D0%9E%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B0/Downloads/sistema-upravleniya-kachestvom-produktsii-na-predpriyatii-apk-teoreticheskiy-aspekt-i-problemy-standovleniya.pdf
3. Должанський А.М., Очеретна Н.М., Ломов І.М. Системи управління якістю: навч. посіб. Дніпро, 2009. 390 с.
4. Pavlov, K., Pavlova, O., & Kupchak, V. Integral Indicators Based on Competitiveness Capacity Characteristics of Regional Real Estate Markets of Ukraine. *Journal of Competitiveness*, 2019, 11(3), 87–108. <https://doi.org/10.7441/joc.2019.03.06>
5. Pavlova, O., Pavlov, K., Horal, L., Novosad, O., Korol, S., Perevozova, I., Obelnytska, K., Daliak, N., Protsyshyn, O & Popadynet, N. Integral estimation of the competitiveness level of the western Ukrainian gas distribution companies. *Accounting*, 2021. 7(5), 1073-1084. DOI: 10.5267/j.ac.2021.3.001
6. Пономарьова О.С. Вплив якості продукції на конкурентоспроможність підприємства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2009. №5. С. 7–9.
7. Лучишина К. Л. Основи формування інтегрованої системи управління якістю аграрних підприємств. *Економіка АПК*. Київ, 2010. № 21. С. 57–60.
8. ДСТУ ISO 9000:2007. Видання. Основні положення та словник термінів. [Чинний від 2007-09-03]. Вид. офіц. Київ, 2008. 35 с. (Інформація та документація).
9. ДСТУ 4161:2003. Видання. Системи управління безпечністю харчових продуктів. Вимоги. [Чинний від 2003-11-03]. Вид. неофіц. Київ, 2008. 16 с. (Інформація та документація).
10. Балановська Т. І. Інноваційні підходи до формування системи управління якістю сільськогосподарського підприємства як спосіб адаптації до вимог ринку. *Біоресурси і природокористування*. Київ, 2013. № 5–6. С. 146–154.
11. Мудрак Р.П., Лагодієнко В.В. Агроінфляція та індекс споживчих цін на продовольчі товари: порівняльний аналіз «Україна – ЄС». *Економіка України*, 2018, №1. С. 28-39.
12. Лапін О.В., Фрідріф В.П. Впровадження міжнародних стандартів ISO серій 9000 та 14000, НАССР (ХАССП) і формування систем менеджменту якості на аграрних підприємствах України. *Агросвіт*. Чернівці, 2014. № 23. С. 43–47.

13. Павлов К.В. Оцінка конкурентоспроможності регіональних ринків житлової нерухомості України: монографія. Луцьк :ПрАТ «Волинська обласна друкарня», 2018. 482 с. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/15676/1/final.pdf>

References

1. Bezrodna S.M., Lagotyuk V.O. (2016) Influence of quality on the competitiveness of products of agricultural enterprises. *Agroworld* No. 15–16. P. 32–35.
2. Hrytsenko H.M., Kendyukh E.I., Velichko N.N. (2011) The production quality control system at the agro-industrial complex enterprise: theoretical aspect and development problems. *Bulletin of the Altai State Agrarian University*. 2011. No. 8. URL: 2011file:///C:/Users/%D0%9E%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B0/Downloads/sistema-upravleniya-kachestvom-produktsii-na-predpriyatii-apk-teoreticheskiiy-aspekt-i-problemy-stanovleniya.pdf
3. Dolzhansky A.M., Ocheretna N.M., Lomov I.M. (2009) *Quality management systems: training manual*. Dnipro, 2009. 390 p.
4. Pavlov, K., Pavlova, O., & Kupchak, V. (2019) Integral Indicators Based on Competitiveness Capacity Characteristics of Regional Real Estate Markets of Ukraine. *Journal of Competitiveness*, 11(3), 87–108. <https://doi.org/10.7441/joc.2019.03.06>
5. Pavlova, O., Pavlov, K., Horal, L., Novosad, O., Korol, S., Perevozova, I., Obelnytska, K., Daliak, N., Protsyshyn, O & Popadynet, N. (2021) Integral estimation of the competitiveness level of the western Ukrainian gas distribution companies. *Accounting*, 7(5), 1073-1084. DOI: 10.5267/j.ac.2021.3.001
6. Ponomaryova O.S. (2009) Impact of product quality on enterprise competitiveness. *Economy. Finances. Right*. No. 5. pp. 7–9.
7. Luchyshina K. L. (2010) Basics of the formation of an integrated quality management system of agricultural enterprises. *Economy of agro-industrial complex*. Kyiv, 2010. No. 21. P. 57–60.
8. DSTU (2008) ISO 9000:2007. Edition. Basic provisions and glossary of terms. Kyiv.
9. DSTU (2008) 4161:2003. Edition. Food safety management systems. Requirements View. non-official Kyiv.
10. Balanovska T. I. (2013) Innovative approaches to the formation of the quality management system of an agricultural enterprise as a way of adapting to market requirements. *Bioresources and nature management* No. 5–6. P. 146–154.
11. Mudrak R.P., Lagodienko V.V. (2018) Agricultural inflation and the consumer price index for food products: a comparative analysis "Ukraine - EU". *Economy of Ukraine*, No. 1. P. 28-39.
12. Lapin O.V., Fridrif V.P. (2014) Implementation of international standards ISO series 9000 and 14000, HACCP (HACCP) and formation of quality management systems at agricultural enterprises of Ukraine. *Agroworld Chernivtsi*, No. 23. P. 43–47.
13. Pavlov K.V. (2018) *Competitiveness assessment of regional residential real estate markets of Ukraine: monograph*. Lutsk: PJSC "Volyn Oblast Printing House".

Abstract

PAVLOVA Olena, PAVLOV Konstantin, OMELCHUK Bohdan, KUCHERIAVA Olena
Formation of the quality management system as a factor of the competitiveness of the products of the agricultural industry enterprises

With the constant improvement of the quality of life of people, as well as the intensification of competition in the domestic and foreign markets, the quality and safety of agricultural products faces new challenges. Only competitive enterprises can produce food products in accordance with the requirements of international standards and will be able to take advantage of international cooperation in investment, crediting, certification, insurance, scientific and technical support of agricultural production and sale of food products. The article summarizes the concepts: "quality management system", the factors that affect the level of product quality are determined, proposals are presented. The general principles and provisions of the most common quality management systems based on international standards that are recommended to be implemented in the activities of agricultural enterprises are analyzed. The necessity and advantages of implementing a quality management system (HACCP - Hazard Analysis and Critical Control Points) as a tool for the production of quality agricultural products are determined. The application of the food safety management system based on the idea (HACCP - Hazard Analyses and Critical Control Points) provides the company with the opportunity provide guarantees for the production of a safe product through continuous control at all stages of production; qualitatively manage all critical factors that threaten food safety - eliminate, minimize or prevent their occurrence; provide guarantees that food products are safe at the time of consumption; guarantee proper

sanitary conditions of production in accordance with international standards; ensure compliance with legislative and regulatory requirements for food safety; establish the trust of consumers, partners and Effective quality management is a comprehensive and systematic management process that is carried out on the basis of strict adherence to the principles of quality management, with minimal costs and maximum results. The latter is especially important, since the effectiveness of management is determined by its efficiency and maximum return on activity with minimal costs for organizational, economic, technical, personnel, social measures and balancing the whole range of factors affecting the formation and maintenance of product quality. The development, certification, and maintenance of the quality management system in a state of capacity is one of the strategic directions of business entities, which significantly increases their efficiency, economic efficiency and competitiveness in the domestic and world markets. To ensure the appropriate competitiveness of agricultural products in the markets, it is necessary to constantly monitor the improvement of its quality.

Keywords: quality management, product quality, product competitiveness, agricultural sector, food safety, standardization

---

Стаття надійшла до редакції 14.12.2022 р.

Бібліографічний опис статті:

Павлова О. М., Павлов К. В., Омельчук Б. В., Кучерява О. Ю. Формування системи управління якістю як чинника конкурентоспроможності продукції підприємств аграрної галузі. *Innovation and Sustainability*. 2022. № 4. С. 193-201.

Pavlova O., Pavlov K., Omelchuk B., Kucheriava O. (2022) Formation of the quality management system as a factor of the competitiveness of the products of the agricultural industry enterprises. *Innovation and Sustainability*, no. 4, pp. 193-201.